

βρόντος, 'ς τήν πλάσιν ὅλη διαλαλεῖ, πῶς ἔφθασε τὸ τέλος.

* *

Μαζεύονται μέσ τήν αὐλή ὅλοι μικροὶ μεγάλοι, ὅσους ἀρῆκε ζωντανούς τοῦ Τούρκου τὸ τουφέκι.

Σωθῆκαν τὰ φυσίκια μας. Τί προτιμάτε; Πέτε. Τὸ θάνατο μὲ τήν τιμὴν, ἢ θάνατο χωρὶς τιμῆς; Ρωτᾷ ἕνας ποῦ ἀρχηγός τως φαίνεται. — Μιλεῖτε. — Μπαρῶτι ἔχομε πολύ, ψηλά ψηλά νὰ βγοῦμε καὶ χάμαι εἰς τὴ γῆ βυθιὰ νὰ σπρώξωμε τοὺς Τούρκους. — Μιλεῖτε — Πῶ; σπακίνετε; Σὰς τρώμαξεν ὁ Χάρος; — Ἐφροθηθήκατε ἐσεῖς; — Ἐσεῖς, ποῦ τόσες ὄρες βλέπετε τὰ νύχια του νὰ σέρνουν μέσ' ἀπὸ ζωντανὰ κορμιά ψυχῆς ζωῆς, ζωῆ γεμάτες; —

Γιὰ δέτε! — Τί ἐλπίζουτε! Καὶ ὅμως! ὡς εἶδ' ὁ νοῦς ἐλπίδα νὰ προβαίρην, καὶ ἄρχισ' ἡ καρδιά λιγάκι ν' ἀνεπαίρην, πάλ' ἡ ἀγάπη τῆς ζωῆς ἐγύρισεν ὀπίσω, καὶ τοῦ θανάτου ἡ θωριὰ ἀγρίεψε καὶ πάλι. — Δειλιάσανε οἱ ἐμῆσοι, πεθύμηταν νὰ ζήσουν, καὶ τὴν ἐλπίδα τως αὐτῆ, τὸν πόθο τῆς καρδιᾶς τως, ἡ γλώσσά τως δὲν μολογᾷ, τὸ μολογᾷ ἢ μορφή τως. —

Δὲν ἀποκρίνεσθε λοιπόν; — Ρωτᾷ καὶ πάλι 'κεῖνος — Τότες δσ' ἀπὸ σὰς θελήσουνε μὲ τιμημένα τὰ φτερά νὰ πεταχθῆ ἡ ψυχὴ τως; — Ἐμπρός. — Ἀκολουθατέ μου.

Ἐκεῖ μπροστὰ 'ς τὴν Καστρινὴν τὴν Πόρτα, ἐκεῖ ποῦ μαζευθήκανε οἱ Τούρκοι γιὰ νὰ μποῦνε 'ς τὴν ἀγιασμένη μας Μονή, ἐκεῖ 'ναι ἀποθήκη. Ἐκεῖ 'χομε καὶ μαζευτὸ βαρέλλια τὸ μπαρῶτι.

Ἐκεῖ ἀκολουθατέ μου. — Οἱ ἄλλοι σεῖς πολεῖνετε κεῖ μέσα μαζωμένοι 'ς τὰ νοτικὰ κελλιά καὶ ὁ Θεὸς μαζί σας. — Ἐμεῖς 'ς Αὐτὸν ντελόγω πάμε καὶ σεῖς πομείνετε λιγάκι πάρα πίσω. —

Ἀδέλφια, συγχωρατέ μας. — Ἐλάτ', ἐλάτ', ἀδέλφια καὶ πατέρες μας, γυναῖκες, θυγατέρες μας, ἐλάτ' ἐδὰ 'ς τὰ ὕστερα γλυκὰ νὰ φιληθοῦμε. —

Κι' ἕνας ἦχος φιλοῦ ἀκούεται ντελόγω, ἦχος βαρύς, ἦχος πυκνός, ὁποῦ 'σχιζε τὴν πέτρα, ἦχος ποῦ ἔσχιζε κάθε καρδιάς τὰ μαῦρα φυλλοκάρδια. —

Κ' οἱ ἀναστεναγμοί, τὰ δάκρυα, ὁ πόνος τῶν καρδιῶν τως ἦσαν βακινιτῆρια γὰ κείνους πειδὸ μεγάλα, ἀπ' ὅσα τοὺς τυλίξανε ὡς κεινητὰ τὴν ὥρα.

Καὶ ἐπερνεῦσαν οἱ στιγμῆς, κι' ἀτέλειωτος ὁ ἀποχαιρετισμὸς ἐφαίνονταν ἀκόμη.

Ἐλάτε πλειά! — μὲ τὴ φωνὴν τρεμουλιαστὴ φωνάξ' ὁ ἀρχηγός τως.

Μπαίνει ὁμπρός — ὀπίσω του ἐπιάσαν τὸ μαντήλι, καὶ νιοὶ καὶ νιές ἀγκαλιαστοὶ σὰν νὰ πηγαίνουν 'ς τὸν πρῶτὸ ἐπιάσανε διακόσοι. — Ἀτάρχχοι καὶ γελαστοὶ ἄνδρες γυναῖκες καὶ παιδιὰ, κότες, ἀγόρια, κι' ὅτοι γιὰ ἄλλη ἔσμιξι λογοστεμένοι ἦσαν, καὶ ὅτοι εἶχαν τὴν καρδιά ἐρωτοκυττημένη, καὶ ἐφοβοῦνταν χωρισμὸ μὲ ἀτιμίας τὸν καρπό, ὅλοι αὐτοὶ προτίμησαν τὴν ἔνωση αἰώνια νὰ κάμουν, καὶ τὴ ζωὴ ν' ἀλλάξουν, ν' ἀφῆσαν τὸν κόσμον, καὶ 'ς ἄλλο κόσμον ζωντανὸ μ' ἀσπροφρεμένη τὴν ψυχὴ, ἀθῶν, τιμημένη, νὰ πεταχτοῦν, νὰ πάνε.

— Εἶχαν ἀρχίσει νὰ πατοῦν τὸ δοξασμέν' Ἀρκαδί τῶν ἀπιστῶν τὰ τρομερὰ, καταρκαμένκ πόδια. — Δυὸ φοβερὰ ἀνοίγματα 'ς τοὺς τοίχους εἶχαν ἀνοίξει, κι' ἐκεῖθε μέσα μπαίνανε τοῦ Χάρου τὰ ἀδόντια γιὰ ν' ἀποφάγουν, ζωντανούς ὅσους ἢ μπάλλ' ἀφῆκε. — Σιμώνουνε πολλοὶ πολλοὶ, μ' ἀπὸ τὸ ἀνοίγμα αὐτὸ ὅλοι νὰ μποῦν δὲν ἤμποροῦν, γι' αὐτὸ ἄλλοι τως μπαίνουν ἀπὸ κεῖ κι' ἄλλοι χι-

λιάδες πολεμοῦν σκαλώνοντας εἰς τὸ τοιχιὸ τῆς ἀποθήκης κείνης πρῶτοι αὐτοὶ τὸν πόδα τως μέσ τὴ Μονὴ νὰ βάλουν. — Καὶ μὴδὲ βάζουνε 'ς τὸ νοῦ, τί θάνατος παράξενος ἐκεῖ τοὺς περιμένει! —

Μίσχ κι' ἀπόξω, 'ς τὴ στεγὴ κείνης τῆς ἀποθήκης γονατιστοὶ προσεύχονται καὶ κάμνουν τὸ σταυρὸ τως, ὅσοι σταυρὸ θὰ κάλουνε τὸν ἄσκαρο ἄερκ Τριγύρω τως φωνὴν καμιά τὴν προσευχὴ τως τὴ γλυκειὰ δὲ βγίνει νὰ ταραξῆ. — Μόν' ἡ βροχὴ ξακολουθᾷ, σὰν δάκρυα τοῦ οὐρανοῦ, τὰ στερεωμένα μάθια τως λιγάκι νὰ δροσίξῃ.

Δὲν ἔχουν πρῶμ' ἀνθρώπινο οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι. — Πρίχου μισίψη ἡ ψυχὴ, ἐνέκρωσε τὸ σῶμα, ἔκοψε τὰ δεσμά τῆς, καὶ μιὰ ἰδέα μοναχὴ σ' ἐκείνους κυριεύει. —

Νὰ φύγουν τὸ ταχύτερον τὴν ἀτιμιά τοῦ κόμου. — Νὰ τῶναι τὴν τιμὴ τως, καὶ μὲ τὸ θάνατο αὐτὸ, νὰ συγκινήσουν δυνάτους, νὰ μαλακώσουν τὲς καρδιῆς τῶν Εὐρωπαϊῶν τὲς σκληρῆς καὶ 'ς τὴν πατρίδα τως ζωὴ ἐλευθέρη νὰ δώσουν, καὶ τὴν ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ πίστι ν' ἀνεστηκώσουν.

* *

Τριγύρ' ὁ κόσμος σκοτεινός. — Τὴ μαύρη τῆς τῆ σκίπη εἶχε ξαπλώσει εἰς τὴ γῆ ἀπὸ πολλῶν ἢ νύχια. — Ὁ ἥλιος δὲν ἠθέλησε νὰ φέξῃ τότε μεγάλη φρίκη. — Ὁ οὐρανὸς δὲν ἔπαυε ὅλο βροντῆς νὰ βγάνῃ, μὴδὲ νὰ ρίχνῃ ἀστραπές, καὶ τὴ βροχὴ ποτάμια. — Μόνον ὁ βρόντος μιὰ στιγμὴ τοῦ κεννοῦ 'χε πύσαι, καὶ ὅλοι ἦσαν ἔτοιμοι νὰ πέσουν 'ς τὰ ψοφίμια. —

Ἐστέκαε κι' ἐβλέπανε. — Τὸ νόημα προσμένου τὴν ἔφοδο νὰ κάμουν. —

Καὶ περιμένουν ἄφωνοι! . . .

Μὰ ξάφνου πίσω στρέφονται, ἄλλοι ξαπλώνουν κάτω, κι' ἄλλοι δσ' ἦσαν πλειὸ μακρὰ, τρέχουν κι' ἀκόμη τρέχουν. —

* *

Κρότος μεγάλος, φοβερὸς, μὲ μιὰ ἀδήγητη βοὴ κι' ἕνα σεισμό, ποῦ ἔτρεμεν ἡ γῆ κι' οἱ βράχοι γύρω, κι' οἱ φλόγες 'ς τῶν πηδηκτῆς, καὶ μιὰ φωτιά μεγάλη, μὲ πέτρες, χῶματτα πολλὰ, καπνὸ καὶ σῶματτα κομμάθια γινόμενα, λαϊμοῦς, κεφάλια, χωριστὰ χέρια, ποδιάρια, στήθια, μὲ μιὰ φωνὴν τρομαρὰ καὶ τοῦ φόβου χιλιάδ' ἀνθρώπων ζωντανῶν, ποῦ σκέπαζαν τοῦ Ἀρκαδιοῦ ὀλόγουρα τὸν κάμπος, βγῆκν μὲ δύναμι 'περθεχόμεστη, κοντὰ εἰς τοῦ μοναστηριοῦ τὴν Καστρινὴν τὴν Πόρτα, καὶ μὲ τὴ δύναμι αὐτῆ ἢ φλόγα, τὸ μπαρῶτι, σπρώχνουν ψηλά 'ς τὸν οὐρανό, ψυχῆς ἀγιασμένες, σκορπιζουνε ἀγιάζοντα τὴ γῆ τὰ ἅγια κομμάθια ποῦ χιλιμοῖρασε τὸ κάθε σῶμα Χριστιανοῦ, ποῦ βρίσκονταν 'κεῖ μέσα. Καὶ μὲ τοὺς τοίχους τοὺς χονδρούς σκεπάζει, πνίγει, πέμπει 'ς τὸν Ἄδη κάτω, 'ς τὴ μαύρη, τὴν αἰώνια, τὴν κόλασι τὴ φοβερὴ, ἐκείνους, ποῦ τολμήσανε 'ς τοὺς ἁγίους τοίχους τῆς Μονῆς τόσος κοντὰ νὰ πάνε.

Καὶ μέσα 'ς τὸ καμῖνι, μεσ' ἀποῦ βγῆκεν ἡ φωτιά καὶ ἔκαμε κομμάθια τὰ ἀγιασμένα σῶματα κι' ἐπέταξεν τα ὄξω — Ἐκεῖ πομείνανε μονάχες οἱ καρδοῦλες τως μὲ τάγιό τως αἷμα. —

* *

Ἀκούτε; — Βράζει τὸ αἷμα τάγιο τὸ χιλιμοῦρισμένο. — Τὸ αἷμα, ποῦ ἐχύθηκε 'ς τὸ ἅγιο καμῖνι,

μέσ' ἀπὸ τὰ τόσα σῶματα μέσ' ἀπὸ καρδιῆς μεγάλες, ὁποῦ 'κψεν ἡ δύναμι τῆς τῆς φωτιᾶς καὶ φλόγας.

Βράζει! — Θωρεῖτε; Χοχλακᾷ, φυτκῶνει ξεχειλίζει, ἀφρίζει, βγίνει ὁ ἀφρός ἀπάνω πὸ τὰ τεῖχη. — Ἀσπρίζει, λάμπει, κι' ἕνα φῶς ἀχτίνες γύρω ρίχτει. — Δέτε. — Τί εἶν' αὐτό; Ἐνχ προβαίρνε σῶμα. — Εἶναι γυναῖκα' ὀλόλευκη, ὠρσία, ὑπερβαύμαστη, μὲ πρόσωπο νεανικό, μὲ τὴ μορφή γνωστὴ μας. — Ποιὰ εἶναι ἐκείνη; Ποιὸς εἶν' αὐτός; — Τὸ σῶμα ποιᾷ; νὰ εἶναι; — Ἀκούετε; — Νὰ! ἀκούσετε μιὰ θεῖα μιλῶδία, ποῦ ψέλλουσε στὸν οὐρανὸ μὲ μιὰ χαρὰ μεγάλη οἱ ἅγιες ψυχῆς ἐκείνων, ποῦ κατῆκν!

* *

Ἀπὸ τὸ αἷμα τὸ θερμὸ, ποῦ χύταμε 'ς Τάρκαδι, προβαίρνε, λάμπ' ἡ Λευθερία καὶ τὸ σκοτάδι σβύνει, ποῦ ξάπλωνε 'ς τὴν Κρήτη μας ἡ Συντροφία τοῦ Ἄδῃ, καὶ μὲ μορφή ἀγαπητὴ θὰ φέρῃ τὴν εἰρήνην, μορφή, ποῦ 'νευρεθήκαμε τόσους καὶ τόσους χρόνους, ἡτοῦ γι' αὐτὴ ἐσώσαμε βίτηνα πίκτες πόνοους. Μὲ τὸν Ἰγίο τοῦ Βασιλιᾶ, τοῦ ἔθνους τὸ καμᾶρι, τὸ Γιῶργο μας, ἡ Λευθερία τὴν Κρήτη μας θὰ πάρῃ.

ΩΔΗ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

[Ὁ Γάλλος ποιητὴς κ. Pierre Baudry ἔγραψε τὸ ποίημα τοῦτο, γιὰ τὴν συγκίνηση καὶ ποιητικὴν ἀγάπην πρὸς τὸ ἡρωϊκὸ νηεὶ τῆς Κρήτης. Τὸ ποίημα θὰ τυπωθῆ εἰς γαλλικὸ φύλλο τοῦ Παρισιοῦ. Ὁ ποιητὴς εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μᾶς στείλῃ πρὸς ἡμᾶς μεταφρασὴν του.]

Μάννα τῶν ἀντρωμένων, εὐγενικὰ καὶ ἀγιασμένη Κρήτη, δοξασμένη πολεμάρχα, τώρα ποῦ σὲ παρατᾷ στήν κακοτυχία σου ὁ κόσμος, ἄκουσε, ἄκουσε τὸ τραγοῦδι ποῦ γιὰ σένα τολμᾷ μὲ τὴ λύρα του νὰ πῆ ἕνας ποιητῆς.

Τὰ γαλατὰ τὰ κύματα σὲ γέννησαν πρὶν ἀπ' τὴν Ἀφροδίτη τῆς Θάλασσης εἶσουν ἢ Ἀτλαντίδα ἢ περὶφρανη, καὶ ἡ Κυβέλη βλέποντας τὰ τέρωμά σου νάτο, ἀπῆλθε στὸν κόρφο σου τὸ γιό τῆς, τὸ Δία τὸ θεό. Ἐσὺ τὸν ἔθρεψες μὲ τὸ γάλα τῶν παρθενικῶν βυζιῶ σου συχνὰ τὸν νουούρισε στὴν ὁμορφὴ χιονάτη σου ἀγκαλιά, γιὰ χάρη του συνταξιαξες δυὸ ἡρωϊκὰ παιχνίδια τὸν πυρρῆχο καὶ τὴ λύρα μὲ τις ἀθάνατες χορδές. Σ' ἄφηκε ὕστερα ὁ Θεὸς νὰ πάῃ νὰ πολεμήσῃ τὸν Κρόνον καὶ νὰ χτίσῃ θρόνον σὲς Ὀλύμπιε κορφές, ὅμως τις φροντίδες σου μὲ πλοῦσια δῶρα ἀντάμειψε, καὶ ἄντρα, πολεμάρχα μου, σοῦδωκε τὸ Μίνωα.

Ὁ καρπερὸ ζευγάριμα! Ἐκατὸ σοῦ γεννηθῆκαν κόρες κι ὄλες στὸ σιδερένιο σου χιτῶνα μὲ χρυσὰ γνέματα κεντήσανε τὰ περιόδεα ὀνόματά τους, ποῦ βλέπει τα ὅποιος ἀλαφροξεῖ τοῦ χρόνου τὴ σκουριά.

Καὶ μὲ τὰ μεγάλα του καρᾶβια, κινεῖ ὁ Μίνωας μὲ τὰ παιδιὰ του νὰ σοῦ σκλαβώσῃ χώρες κοντινῆς πολλῆς, πολλὰ νησιὰ ἀπόμακρα, καὶ τρέμει τὸ νομᾶ σου στὴ Μέμφιδα ὁ Φαραῶνας.

Ὅμως, ἐνῶ σοῦ σκλάβωνε κόσμους ὁ Μίνωας, ἐσὺ κρατοῦσε στὰ δυνατὰ σου χέρια τὴν ἀστραφτερὴν λαμπάδα, ἀναμμένη ἀπὸ μιὰ σπῖθα τῆς Ὀμορφιάς, καὶ μὲ τὸ φῶς τῆς τρυπούσε τὸ ἀκάθαρτο σκοτάδι.

Νικητῆς; σὰ γύρισε, τοῦ ὑπαγόρευες νόμους τόσο σοφοῦς ποῦ γιὰ καιρὸ θὰ τοὺς λογιάζουν θεοῦς. Ἐσὺ ἐτοιμάξες τοὺς Παρθενῶνες καὶ τις Σαλαμίνας, τὰ μελλούμενα μεγάλα ἔργα καὶ θάματα.

Πέθανε ὁ γιὸς τοῦ Δία πάει κι' ἡ δόξα σοι. Οἱ

κόρες σου παραδίνουν τὴν ψυχὴν, κ' οἱ γιοί σου εἶν' ἀποστομένοι. Ἀφήνεις τὴ λαμπάδα καὶ ἀδράχρεις τὸ λεπίδι, σκλάβο σου νὰ κάμῃς τὴν ἀπιστὴ τὴ Νίκη.

Χυμῆξαν τότε ἀπάνω σου δὺες οἱ φυλές. Μετὰ τὴ Ρώμη, ὁ ἄγιος Σαρακηνός κ' ἡ Βενετιά καὶ ὁ Τοῦρκος. Δαχταρώντας τὴν ἀγκαλιά σου δλοι, μὲ τὸ χρυσάφι ἢ μὲ τὸ σίδηρο, τὴν πίστη σου νὰ σπάσουν καρτερούσαν. Ὅλοι τοὺς ἀκριβοπλήρωσαν τὰ κλεμμένα φιλιὰ, δλοι ἔχουν ἀκόμα τὰ σημάδια ἀπ' τὸ δικό σου ἀτσάλι· σὲ πικρὰ ἀναφυλλητὰ τοὺς ἄλλαξες τὰ φιλιὰ, καὶ φύγαν δλοι γιὰ τὰ μαῦρα τοὺς τὰ περιγιάλια.

Μόνος ὁ Τοῦρκος ἔμεινε τὴν καταφρόνια σου ἀψηφώντας· πῆρε ὡς καὶ τὰ παιδιὰ σου γιὰ νὰ σὲ πολεμήσῃ. Ὡρμιστῆκε πὺς θύσωνε μὰ μέρα τὴν περηφάνια σου νὰ ρίξῃ, κ' ἐὸν τότε θὰ τοῦ ἀπλωνες τὸ χέρι.

Ποιὸς νὰ δηγηθῆ τοῦ ἄτιμου τὰ ἐγκλήματα; Ἀνυσάρης ὁ Φόνος σὲ ζώνει μοῦλι μὲ τὴ Βία, μὰ τὰ παιδιὰ σου εἶναι ἥρωες πὺς τοὺς φλογίζει ἡ φωνὴ σου.

Μιχάλης καὶ Κόρακας καὶ Δασκαλογιάννης, οἱ Κριάρηδες καὶ ὁ Ἅγιος τοῦ Ἀρκαδιοῦ ἀπόστολος, εἶταν οἱ πρῶτοι τῆς σκληρῆς τραγωδίας, καὶ τὸνομά σου ἔκαμε τὸν τύροννο νὰ τρέμῃ σὺ Γιλντίζι.

Γύρισες τότε, ὦ Κρήτη, τὰ μάτια στὴν Εὐρώπη, πιστευόντος, βαρυμόρη, πὺς ἤθελε σὲ συντρέξει. Μὰ χαίρειτο ἡ Εὐρώπη βλέποντάς σε νὰ ποηῖς.

Ἐνας δὲ βεβαιοῦται μνηστήρας νὰ βοηθήσῃ τὴν Πηνελόπη. Ἀγορασμένη ἡ Γαλλία μὲ τοῦ τυράννου σου τὸ χρυσάφι, δὲν ἔχει γιὰ τὸ κλάμμα σου παρὰ τὸ περιγέλιο· ἡ Ἀγγλία σοῦ ζητᾷ λοιδόρια ἀπ' τὸ χιτῶνα σου· μονάχα ἡ τοπεινὴ Ἰταλία σὲ κράζει ἀνώφελα ἀδερφότης.

Σήκω, πολεμάρχα, καὶ στέγνωξε τὰ δάκρυα ταίριαστα στὴν ἀφοβὴ ματιὰ σου. Δὲ σὲ σεβαστήκαν ἅμα τοὺς παρουσιάστῃς γυναῖκο, γίνου ἀντρεωμένη καὶ δρᾶξε πάλι τῶματα.

Κράξε τὰ παιδιὰ σου νὰ πολεμήσουνε μαζί σου· δλα θὰ δράμουν ὀλόχορα στῆς μάννας τὸν πόθο. Μὰ ἔργο εὐλαβητικό, προχοῦ ἀνοιξῆς τὸ τουφέκι, κάμ' ἕνα προσκόνημα σιὸς τάφους τοὺς ἀρχαίους.

Κέτα· ὅλη τὴ νεκρόπολη τὴ σκέπασαν χορτάρια, καὶ τὰ λουλούδια εἶναι μαρμαμένα, ἐκεῖ πὺς κοιμοῦνται οἱ ἀντρεωμένοι. Κόψε γι' αὐτοὺς ὄχι κρίνους, παπαροῦνες. Ἀνθίζουν ἀκόμα. . . «Τὰ παιδιὰ μου,» δὲν πειράζει, κόψε, κόψε ἀλύπητα τὶς ζωὲς τῶν προδοτῶν. Τὸ αἷμα τοῦ Ἀβελ ζητεῖ ἐκδίκηση ἀκόμα.

Ἡ ψυχοπῶνια γιὰ τοὺς φοιητάδες εἶναι ὀλεθρὸς σὺ χέρι τοὺς ἂν εἶτανε, θὰ σοῦδιναν τὸ Θάνατο.

Ἐμπρός! σήκω ἀγνάντια στὸν κόσμον· φτύσε τὰμάθαρτα μοῦτρα τοῦ βάρβαρου Μογγόλου. Μὲ τὸ τρομερό σου χέρι, ὦ Κρήτη, στρήψε του τὸ λαρόγγι καὶ ρίξε τὸ ψοφίμι του στὰ πύθ βαθιὰ νερά.

Ἄν δμως δὲν τὸ δύνῃσαι, ὦ, μὴ δειλιάσης. Πέτρωσε τὸ βραχιόνι σου γιὰ τὸ χρέος πὺς σιμώνει, καὶ δεῖξε στὸν κόσμον καὶ πρῶτα σιὸς ἀναιτροὺς, πὺς ἔξερουν πάντα καὶ πεθαίνουν γιὰ σένα τὰ παιδιὰ σου. Τί ἔχεις νὰ φοβηθῆς; Μὴ δὲν εἶσαι ἀθάνατη; Ἀπὸ τὴν τέφρα του, λένε, ξαναγεννιέται ὁ φοίνικας ὀραιότερος. Μὰ καὶ σένα. μὴ δὲ σὲ εἶδανε νὰ προβαίνεις χίλιες φορὲς ἀπὸ τὸν τάφο σου, πὺς νέα καὶ δμορφότερη;

Στὴν ἀργυρὴ σπηλιὰ ὁ Βασιλεὺς κοιμᾷται, ἀφόντος τὸ μισοφύγγορο μονιζάνει τὸ Βυζάντιο. Καρτερεῖ ἀπὸ ἕνα θερμὸ φίλημα τὸν ἐλευτερωμό του, καὶ τὸ σπαθὶ πὺς κράταγε κ' ἔσφαζε τὸν ὀχτροῦ.

Σύρε καὶ φίλησέ τονε στὸ μέτωπο, νὰ σὲ κάμῃ Ρήγισσα. Τὰ ἔθνη τότε δὲ θάχουν ἀρκατὲς τιμὲς νὰ σὲ τιμήσουν, καὶ πολλὲς θὰ ζηλέψουν τὴν ἀλλόγητη χαρὰ τῆς Ἀμαζόνας Κρήτης καὶ τοῦ λεβέντη Καπετάνιου.

Ἄστis (Εὐβοία), 19 τοῦ Θεριστῆ 1910.

PIERRE BAUDRY

ΘΕΑΤΡΙΚΑ

«Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΜΑΣ»

«Δράμα εἰς πράξεις τρεῖς»

Συγγραφέας: Παντελῆς Χόρν

Μακάρι, μακάρι ψηλά ν' ἀνεβαίνουν, ἀντὶς νὰ πέφτουνε τὰ κλαριά.

ΨΥΧΑΡΗΣ (Γουανάκος)

Ὁ κ. Παντελῆς Χόρν εἶναι ἀπὸ τοὺς λίγους θεατρογράφους πὺς πασκίζουν ν' ἀνεβάσουν ρωμαϊκὴ ζωὴ πάνου στὴ σκηνή. Κάμποσες φορὲς εἰπώθηκε ἴσαμε τώρα πὺς τὸ θεατρὸ μας τότες μονάχα θ' ἀρχίσῃ νὰ προκόψῃ, ἅμα σκύψῃ προσεχτικὸ μάτι στὸ γύρο μας κόσμον καὶ στὴν ψυχὴ μας μίσα. Τὸ νὰ προσπαθῆ ὁμως κανένας αὐτό, δὲ σηκνίει πὺς καὶ τὸ κατάφερε, μάλιστα ἅμα καὶ τὸ παρατηρητικὸ του κάπως ἐπιπόλαια τὸ ἐνεργᾷ. Γιὰ νὰ πιάσῃ ὁ δραματικὸς τὴ ρωμαϊκὴ ζωὴ ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ τῆς μεριὰ, πρέπει περισσότερο ἐσωτερισμό νὰ μᾶς δείξῃ. Τὴν ψυχολογία παρὰ τὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα.

Ἀπάνου σ' αὐτὰ μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς πὺς τὸ καινούριο ἔργο τοῦ κ. Χόρν «Ὁ ἄνθρωπός μας» πὺς παίχτηκε στὶς ἀρχὲς τῆς βδομάδας τούτης ἀπὸ τὸ θέατρο τῆς Κυβέλης στὸ θέατρο «Βαριετέ», εἶτανε ἔργο ρωμαϊκὸ στὰ ἐξωτερικὰ του μονάχα γνωρίσματα. Οἱ χαραχτῆρες του δὲ δειχάνε τίποτα ξεχωριστὸ καὶ ἰδιότυπο, ἀπὸ τὰ τόσα καὶ τόσα δράματα πὺς μᾶς φουρνίζονται κάθε τόσο, κομμένα πάνου στὸ ζήτημα τῆς «τιμῆς».

Ἐνας χωριανός πὺς πλούτισε στὴν Ἀμερικῇ, ἔρχεται καὶ σκορπᾷ τὰ χρήματά του στὸν τόπον τοῦ σ' ἔργα χρήσιμα καὶ σ' ἀγαθοεργίαι. Ὁ φαινομενικὰ ἀγαθὸς αὐτὸς «ἄνθρωπός μας» πὺς νομίζει πὺς βαστά ὅλον τὸν κόσμον στὰ χέρια του μὲ τὴ δύναμη τοῦ παρᾶ, δὲ δυσκολεύεται ν' ἀτιμάσῃ τὸ χαριτωμένο κορίτσι τῆς κυρᾶ Βασιλαίνας, τὴν ὀμορφὴ καὶ μικρὴ Πανώρια. Ὅταν μαθαίνῃ τὸ φοβερὸ μήνυμα ὁ ἀδερφός τῆς Κίτσος ἀπὸ τὴν ἴδια, πᾶει καὶ σκοτώνει τὸν «ἄνθρωπός μας», καὶ καταδιωγμένος ἀπὸ τοὺς χωριανούς κρύβεται στὸ κοντινὸ δάσο. Ἡ κυρᾶ Βασιλαίνα πὺς ἔρχεται νὰ φέρῃ στὴν καλὴ τῆς Πανώρια τὸ φτωχισμένον μαντάτο τῆς ἀρραβῶνας τῆς μ' ἕνα λεβεντόπαιδο τοῦ χωριοῦ, βρίσκειται μπροστὰ σὲ μιὰ ἀνεξήγητη ταραχὴ τῆς θυγατέρας τῆς, πὺς τὴ φιλεῖ παράξενα, πὺς τὴν ἀποχαιρετᾷ, πὺς μπαίνει ἀλαφιασμένη νὰ κοιμηθῆ στὴν κάμερὰ τῆς. Ἐάφνου ἀκούγεται στὸ δρόμον θόρυβος, καὶ μαθαίνεται πὺς οἱ χωριανοὶ ἀγαναχτημένοι καὶ ἀνταρμένοι ζητοῦνε νὰ σκοτώσουνε τὸ φονιά! Μιὰ ἡ γριὰ Σουρλουλούδαινα μαντατουρίζει τὴν κυρᾶ Βασιλαίνα γιὰ τὴ ντροπὴ τῆς κόρης τῆς. Τρέχει αὐτὴ στὴν κάμερὰ τῆς, μὰ ἡ Πανώρια λείπει... Τὰ δύο ἀδέρφια ἀνταμώνονται στὸ δάσο. Ὁ Κίτσος κ' ἡ Πανώρια. Μ' ἀκούγεται μακριάθε τ' ἀλάλητὸ ἀπ' τὸ

πλῆθος πὺς γυροῦει τὸ φονιά. Χωρίζονται. Ἡ Πανώρια μπαίνει σ' ἕνα ρημοκλήσι καὶ σκοτώνεται. Τὸν Κίτσο τὸν προφταίνουν οἱ χωριανοὶ καὶ τὸν κομματιάζουνε. Ἡ δυστυχισμένη κυρᾶ Βασιλαίνα τρελαίνεται.

Οἱ τρεῖς πράξεις τοῦ ἔργου ἔχουν τὸ χάρισμα νὰ ζετυλλοῦνται γοργά. Μὰ ἐνῶ ἡ πρώτη πλέκει ὅλο τὸ δράμα, οἱ δύο στερεὲς ἔρχονται μὲ πολλὲς ἐκπληκτικὲς καὶ κάμποσα περιττὰ νὰ δώσουν τὴ λύση. Τὸ τεχνικότερον θὰ εἶτανε νὰ ἔτρεχε ἡ δράση ὅλη σὲ μιὰ πράξη. Ἐτοῖ δὲ θὰ εἶχε τὸ ἐλάττωμα νὰ παύῃ τὸ ἐνδιαφέρον ἀμέσως ἀπὸ τὸ τέλος τῆς πρώτης πράξης, γιὰτὶ ὁ θεατῆς ἀπὸ τότες ἔχει νοιώσῃ ὅλο τὸ ζετύλιμα τῆς ὑπόθεσης καὶ τὸν τρόπο τῆς καθάρσεως.

Τὸ δράμα γιὰ νὰ εἶναι τέλειον δημιούργημα χρειάζεται καὶ αὐτὸ τὴν ἰσσοροπία του. Πρέπει νὰ ξέρῃ ὁ τεχνίτης τί ποσὸ θὰ δώσῃ στὴν κάθε σκηνὴ καὶ στὴν κάθε πράξη, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἴσαμε τὸ τέλος, γιὰ νὰ περπατοῦν ἡ ὑπόθεση καὶ τὸ δραματικὸ ἐνδιαφέρον ζευγαρωμένα, ἔτσι πὺς ὅλο ν' ἀνεβαίνουν καὶ τὰ δύο ἴσχυε τὴν κορφή τῆς λύσεως, φυσικὰ ἀβιαστα καὶ καλορρυθμισμένα, ἀπαράλλαχτα σὲν τὸν καλὸ δρομέα πὺς κλονίζει τὸ βῆμα του ὅσο πρέπει γιὰ νὰ φτάσῃ στὴν ὄρα του. Ἀντίθετα στὸν «Ἀνθρωπὸ μας», ἀπὸ τὰ λόγια, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς δράσεως, ὅλα μαντεύονται, ὅλα ξεκαθαρίζονται γιὰ τὸ θεατῆ.

Ἡ πρώτη πράξη ἔχει σκηνὲς καλοβαλμένες καὶ φυσικὲς. Ἡ δευτέρα ξεφεύγει κάπως στὸ χλιοπατημένο. Ἡ τρίτη εἶναι ἴδια ἡ ρουτίνα. Κι ὁμως ἡ τραγικὴ συγκίνηση δὲ λείπει. Μὰ δὲν ἔρχεται δυνατὴ νὰ κουνήτῃ καὶ νὰ σπαραξῆ, ὅπως τὸ προσμένει κανεὶς. Ἐρχεται χλιαρὴ, ξέθερμη, ἀδύναμη, σακατεμένη, νὰ σοῦ δείξῃ μονάχα πὺς ἔπρεπε νὰ φανερωθῆ. Ἡ στερεὴ πράξη γιομίζει τὴ σκηνὴ φωνῆς καὶ ἀναστεναγμούς, πράματα πὺς στὰ χοντρά παλιὰ ἔργα τ' ἀπαντοῦμε.

Τὰ πρόσωπα δὲ μᾶς ζουγκρφορίζονται στὸν ἐσωτερικὸν κόσμον. Δὲ μᾶς δίνεται νὰ γνωρίσουμε ἀπὸ κοντὰ τὴν ψυχὴ τῆς Πανώριας, τὴν καρδιά τοῦ Κίτσου, τὴ λαχτάρα τῆς κυρᾶ Βασιλαίνας. Ἐνεργοῦνε γιὰτὶ τὸ θέλει ὁ συγγραφέας καὶ ὁ μῦθος τοῦ δράματος, καὶ ὄχι γιὰτὶ τοὺς σπρώχνει τὸ ἀγνωστον σὲ μᾶς ἐγὼ τους.

Ἄν κοιτάζουμε ψηλάθε τὸν «Ἀνθρωπὸ μας» ἴσως μᾶς φανῆ σὲν ἐκπληκτικὰ τῶν «Πετροχάρηδων». Πολλὰ πρόσωπα τοῦ ἔργου ἐκείνου, ἀντιστοιχοῦνε μὲ πρόσωπα τουτουνοῦ. Ἀκόμα κ' ἡ ὑπόθεση. Ὅμως οἱ «Πετροχάρηδες» εἶταν πὺς πλούσιοι καὶ πὺς μετρημένοι. Ἡ κυρᾶ Μάρω μᾶς ξαναφανερωίνεται στὴν κυρᾶ Σουρλουλούδαινα. Πὺς ἀδύναμη ἐδῶ, γιὰτὶ ἴσως καὶ τὸ δράμα δὲν τὴν ἤθελε. Τὴν ἔμπασε ὁ συγγραφέας μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ ταχτοποιήσῃ τὶς σκηνὲς, γιὰ νὰ λήθῃ πράματα πὺς γίνονται ἔξω ἀπὸ τὸ θέατρο. Φκνέρωμα ἀδυναμίας κ' ἔλλειψη τέχνης.

Ἡ γλώσσα τοῦ ἔργου δημοτικὴ. Τῆς λείπει ὁμως ὁ πλοῦτος κ' ἡ λυγερὰ. Καὶ τὸ πὺς σπουδαῖο: ἀκανόνιστη. Ἐνας τύπος τέτοιος ἐδῶ, ἕνας τύπος ἀλλιώτικος ἀπὸ κεῖ. Σὲ συγγραφέα τοῦ σῆμερα, ἀξιο κάποιος προσοχῆς, τὸ ἐλάττωμα σημαντικόν. Ἀμάθεια κ' ἐπιπλοκιστῆτα πρέπει νὰ χα-